

**Ayrımcılığa ve Şiddete Karşı Hakları
ve Hayatı Savunmak İçin:**

SOSYAL İÇERME

İLKESEL YAKLAŞIM

Eşitlik, temel haklardır. Tüm insanlar, kendi potansiyellerini anlama, duyurma, geliştirme ve gerçekleştirme adına hayatın bütün alanlarına tam katılım hakkına sahiptirler. Çeşitlilik ve kapsayıcılık, demokratik toplumu güçlü ve uyumlu kılar.

Eşit istihdam olanakları dahil, etkin yurttaşlık için her türlü elverişli bağlamın yaratılması, çoğulcu demokratik yönetişimin birincil amacıdır. Ancak sosyal içermeye ve ekonomik kapsayıcılığa dayalı bir kalkınma modeli sürdürülebilir; ve ancak böylesi bir kalkınma tüm toplum kesimlerinin yararına. Sosyal içermeye, bu amaçla yürürlüğe konulan disiplinler arası, çok aktörlü ve çok boyutlu matrisi tanımlayan, makro ve mikro düzeylerde müdahaleler öneren politikalar çerçevesini tanımlar.

Ekonomik varlıkların paylaşımındaki eşitsizliklerin yanında, belirli kesimlerden bireylerin maruz kaldığı ve kökleri derine inen dezavantajlar, “ötekiler” ile ilgili yerleşik tutumlar, yani “fiili durum”, “kanun önünde eşitlik” ilkesinin tek başına herkese fiili eşit olanak tanımasını, yaratmasını ve ayrımcılık ya da yoksulluk ile mücadelenin başarılmasını engeller.

Ten rengi ya da etnik köken, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, yaş, engellilik, sağlık durumu gibi toplumsal kimlikler temelinde canlılığını koruyan eşitsizlikler, bir nesilden diğerine aktarılan mahrumiyet, yoksulluk ve toplumsal dışlanma döngüleri yaratır.

Kimlik temelinde dışlanan insanlar, “sadece yoksul” değil, “daha yoksul”, “daha yoksun” ve her tür ihlale karşı “daha savunmasız” durumdadırlar. Sadece ekonomik düzeyde değil, “kim oldukları” temelinde de dezavantajlı konuma itilirler. Kalkınmanın ve sosyal refah paylaşımının dışında bırakılırlar. Bu eşitsizlikler kamusal ve özel hayatın pek çok yönünde

ortaya çıkar: eğitim, istihdam, barınma, sağlık ve bakım olanakları, kamu sektörü veya özel sektör tarafından sunulan mallara ve hizmetlere erişim gibi.

Sosyal dışlanma, kişileri özgür iradeleri ile tercihte bulunmaktan, olanakları kullanmaktan, marjinalleştirilmekten sakınmaktan, haklarını talep ve elde etmekten mahrum bırakır. Ayrımcılık ve sosyal dışlama kamu kuruluşlarında, bütçe ve politikalarda, adalet sistemi içinde, eğitimde, sağlık alanında ve hatta ailede veya dışlanmış grubun kendi içinde vuku bulur.

Sosyal dışlanma, yoksulluğu, güvensizliği, çatışmayı ve şiddeti besler. Eğer etkin şekilde mücadele edilmek isteniyorsa, problem, nedenleri, tarafları ve sonuçları ile birlikte kabul edilmeli, tanınmalı, anlaşılmalıdır. Hükümetler, siyasi partiler, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum, özel sektör, akademi ve medya, mümkün olduğu kadar işbirliği içinde, sosyal içerme stratejileri geliştirmelidir.

Sosyal dışlanmanın üstesinden gelecek ve içermeyi teşvik edecek stratejik hedefler dört geniş ilkenin somutlaşmasına yönelir:

- ▶ Sosyal dışlanma durumundakilerin insan haklarının her bakımdan ve tam anlamıyla tanınması
- ▶ Tüm paydaşların kolektif ve bireysel sorumlulukları paylaştığı bütünsel katılım
- ▶ Sosyal uyumun kamu yararının vurgulanarak marjinalleştirmenin yok edilmesi
- ▶ Somut politikaların taahhüt altına alınması ve mücadelenin kurumsallaştırılması

SOSYAL DIŞLAMA

“Sosyal dışlama” karmaŐık ve çok katmanlı bir dinamiktir. Sadece maddi zenginlik ve refah eksikliği ile değil, aynı zamanda sembolik dışlama, sosyal-politik mahrumiyet ve ana toplumsal kurumlara yetersiz katılım ile iliŐkilidir. Sosyal dışlama, birey ile toplum arasındaki iliŐkinin kalitesine vurgu yapar.

Toplumsal sureler açısından sosyal dışlama, belirli bireylerin ve kesimlerin toplumun sınırlarına itilmesini, demokratik ynetiŐimden uzaklaŐtırılmasını, temel yetkinliklerinin geliŐmesinin ve hayat boyu renme olanaklarının engellenmesini ve ayrımcılıkla sonuçlanan diğer dinamikleri ifade eder. Bu dinamikler kişileri iş aramaktan, iş bulmaktan, mesleki geliŐimden, gelir ve eğitim olanaklarından, toplumsal ve topluluksal yapılardan, ağlardan ve etkinliklerden uzaklaŐtırır. İktidar ve karar alma yapılarına son derece dŐk düzeydeki erişimleri, kendilerini güçsüz, kendi gündelik hayatlarını etkileyen kararları dahi kontrol edemez durumda bulmalarına, hissetmelerine neden olur.

Kısacası sosyal dışlama, belirli toplumsal kesimlerde kitlesel biçimde sosyal, politik ve ekonomik savunmasızlık yaratılması sonucunda, bu toplumsal kesimlerin yetkisizleŐtirilmesine, iliŐkisizleŐtirilmesine; ve bunun sonucunda toplumsal dokunun parçalanmasına, toplumsal bağların zayıflamasına kaynaklık eder.

Toplum ve Devlet, dezavantajlı ve savunmasız toplulukların içine kısırıldığı bu kısır dnnn üstesinden yasalar, politikalar ve kurumsal uygulamalarla gelmek zorundadır. Özellikle de istihdam piyasasına, barınmaya, eğitime, adalete eriŐime ve sağlığa odaklanılmalıdır.

Sosyal dıŐlamanın üstesinden gelmek için, kişilerin dışlama pratiklerine maruz bırakıldığı süreçleri ve iŐleyiŐ anlamak önemlidir. KiŐiler, toplumdaki güçlü ve egemen kesimlerin

tutumlarını ve değerlerini yansıtan, destekleyen ve yeniden üreten yasalar, kurumlar, politikalar ve gelenekler tarafından dışlanırlar.

Sosyal dışlama bazı durumlarda açık ve kasıtlıdır. Böylesi durumlarda devlet kurumları mevzuatta, politikalarda ve programlarda kasten ayrımcılık yapar. Bununla birlikte, bir çok durumda, kamu kuruluşları dışlamayı resmi olmayan şekillerde idame ettirir. Toplumdaki güç ilişkilerini, yaygın ve egemen önyargıları yansıtan kamu sektörü çalışanları da bu türden ayrımcılık temellerinin -daha da- kurumsallaştırılmasına hizmet ederler.

Dışlama, sıklıkla, göze çarpmadan, gizli veya doğrudan kasıt gözlenmeden gerçekleşir. Örneğin engellilerin hizmetlerden ve siyasi katılımdan dışlanmaları, onların ihtiyaçlarına yönelik farkındalık ya da sorumluluk noksanlığı veya toplumsal tutumlar nedeniyle işler. Kimi gruplar dil bariyerine takılır, eşcinseller ve translar daha çocukluktan dışlanma döngüsüne girer, ve benzeri... Ayrıca, güçsüzlük veya savunmasızlık hissi kişileri özgüvenden ve dışlanma ile mücadele etme becerisinden yoksun bırakır.

Sosyal dışlama dünyanın her yerinde yaşanan çatışmaların ve güvensizlik ortamının esas nedenlerindedir. Dezavantajlardan muzdarip olan, haklar ve özgürlükler bakımından eşitsiz konumda bulunan, siyasi süreçlerde varlıkları ve katılımları inkar edilen, reddedilen ve marjinalize edilen grupların üyeleri bir araya gelebilir. İlk adım barışçıl gösteriler, grevler, boykotlar olabilir; ancak dışlanmanın sürmesi sonucunda toplumsal hareketlenmelere fiziki şiddet boyutu eklenebilir.

Sosyal dışlama mafya ve çete şiddeti halinde de güvenlik zafiyeti yaratır. Toplumlarından yabancılaştırılan, iş olanaklarından ve karar alma süreçlerinden dışlanan gruplar şiddet ve suç zincirine sıklıkla mağdur veya -kendilerini güçlü kılabilecekleri ortamlarda- fail olarak katılabilirler. Bu durum ayrıca, yaşadıkları yer temelinde kişilerin daha da dışlandığı kent- sel bölgeler ortaya çıkartır.

SOSYAL UYUM

Avrupa Konseyi tanımına göre “sosyal uyum” kavramı, tüm yurttaşların, ayrımcılığa maruz kalmaksızın ve eşit dayanaklardan yararlanarak, sosyal ve ekonomik haklara erişimlerini sağlayan değerleri ve ilkeleri kapsar. “Sosyal uyum”, herhangi bir tür ayrımcılığa, eşitsizliğe, marjinalleştirmeye ve dışlamaya kolektif biçimde dikkat edilmesi, özen gösterilmesi, üst düzey farkındalık oluşturulması şartını sürekli anımsatan bir bayrak direği gibidir.

Politikalar bakımından ise, “sosyal uyum” her bir yurttaşın, bireyin, toplumda eşit katılımını ve temsiliyetini güvence altına almaya dönük her tür eylemi ifade eder.

Tüm paydaşların sosyal uyumu korumak ve desteklemek için atmaları ve sürdürmeleri gereken adımlar arasında şunlar birincil önemdedir:

- ▶ Sosyal içermeyi teşvik eden yasaları, düzenlemeleri ve politika çerçevelerini oluşturmak
- ▶ Sosyal dışlamaya maruz bırakılan toplumsal kesimlerin, diğer toplumsal kesimler kadar kamu harcamalarından yararlanmalarını sağlamak
- ▶ Dışlanmış grupların ekonomik olanaklarını ve hizmetlere erişimini güçlendirmek
- ▶ Dışlanmış grupların toplumdaki siyasi temsilini, örgütlenme ve harekete geçme (mobilizasyon) kapasitelerini desteklemek
- ▶ Yurttaşların temel insan haklarına ilişkin hesap verebilirliği artırmak

- ▶ Önyargılar ile mücadele ederek toplum genelinde tavır ve tutum değişikliği yaratmak
- Hükümetler, siyasi partiler, adalet sistemi, özel sektör, sivil toplum, akademi ve medya, yukarıdaki alanların niteliğindeki herhangi bir yetersizliğin ya da boşluğun, sosyal uyumun aleyhine çalıştığını anlamalıdır.

Avrupa Konseyi Sosyal Uyum Strateji Belgesi, taraf Devletler'e, sosyal uyumu sağlama çalışmalarında kullanabilecekleri faydalı bir politika çerçevesi sağlamıştır. Taraf Devletler:

- ▶ Uygun prosedürler aracılığıyla, yurttaşların haklarını talep ve elde etmelerine olanak sağlayacaklar; sosyal ve ekonomik hakları kullanılabilir ve etkili kılacaklardır.
- ▶ Marjinalleştirmeyi engelleyerek, bazı toplum kesimlerinin refaktan pay alırken, ötekilerin damgalanmasını ve sınırlara hapsedilmesini engelleyeceklerdir.
- ▶ Yoksulluğa ve sosyal dışlanmaya karşı mücadelede yeni bilişim teknolojilerinden ve uygun diğer destek yapılarından yararlanacaklar; bu araçları en hassas toplumsal kesimler için erişilebilir, etkili ve verimli kılacaklardır.
- ▶ Özellikle en hassas toplumsal kesimlere yönelen ekonomi politikaları ve uygun destek tedbirleri yolu ile işsizlik oranlarını azaltacak ve istihdama erişimi teşvik edeceklerdir.
- ▶ Kamu hizmetlerinin kalitesini artıracak; tüm yurttaşların bu hizmetlere fiili ve eşit erişimini garanti altına alacaklardır.
- ▶ İnsan haklarına dayalı sosyal koruma anlayışının gözden geçirildiği ve geleneksel yaklaşımlara geri dönülme baskısının güçlendiği şartlarda, yeterli ve kapsayıcı sosyal koruma düzeylerini koruyacak ve bu düzeyleri sürdüreceklidir.

- ▶ Tüm toplumsal kesimlerden yaşlı kişilerin ihtiyaçlarına, uygun emeklilik sistemleri ve kuşaklar arası dayanışmanın kurumsallaştırılması yolu ile yanıt vereceklerdir.
- ▶ Toplumdaki sosyal dayanışma ve karşılıklı sorumluluk hissiyatını canlı tutacaklardır.
- ▶ Aile ve aile hayatı modellerindeki değişimlere, örneğin çalışma ve özel hayatın kesiştiği noktalarda, uzlaşma ve uyum sağlama yolu ile yanıtlar sağlayacaklardır.
- ▶ Savunmasız/hassas/dezavantajlı kimliklerden çocukların ve gençlerin korunmaları ve toplumsal hayata etkin biçimde katılmaları için politikalar geliştireceklerdir.
- ▶ Toplumun savunmasız ve/veya özel ihtiyaç sahibi kesimlerinin entegrasyonu, eşit yurttaş ve insan haklarına erişimleri için gereken tüm koşulları yaratacaklardır.
- ▶ Hoşgörüsüzlük ve ayrımcılığın her türü ile mücadeleyi devamlı kılacaklardır.
- ▶ Kültürel ve etnik çeşitliliği, toplumun güçlü yanı olarak tanıyacaklardır.

Sosyal uyum kavramı ve politikaları çerçevesinde vurgulanan farklı noktalar, kapsanan unsurların kompleks yapısını göstermektedir. Gerçekten de, sosyal uyum çoğulcu ve katılımcı demokrasinin kaynağıdır. Çeşitlilik içindeki toplum yapısının farklı aktörlerinin ve farklı kuruluşlarının sosyal uyuma dair çabalarının birbirini mantıksal bir bütünlük içinde tamamlaması gerekir. Sosyal uyum ancak o halde, bireysel ve toplumsal yetkinliklerin, toplumsal kesimlerce ve örgütlerce tam olarak ifade edilmesine elverişli zemin yaratabilir. Sosyal uyum, insan kaynağının ihmal edilmesi ya da boşa harcanması riskini düşürmek üzere, her tür marjinalleştirme ve dışlamadan kaçınmayı başarmalıdır. Sonuçta, farklı kimliklerin varlığının kabulü ve kendilerini dile getirme haklarının teslim edilmesi, her tür fanatizme karşı güçlü koruma önlemleri de oluşturur.

SOSYAL İÇERME

İnsan haklarına dayalı bir perspektiften, «sosyal içerme», bir insanın toplumsal kimliğinin ve hukuki kişiliğinin tam olarak tanınması, bireyin toplum içinde kendini tam olarak gerçekleştiribilmesi, kişinin sosyal, özel ve kamusal yapılar içinde kabul edilmesi ve tanınması; eğitime, kültüre, istihdama ve sivil alana dayalı katılım kanalları üzerinden toplum içindeki ilişkiler ağına entegre edilmesi anlamına gelir.

Sosyal içermenin dezavantajlı arka planlardan gelen ve riskli koşullarda yaşayan insanlar için üst düzey bir önemi vardır. Onlar için sosyal içerme, toplumun eşit üyeleri olarak kendi insan haklarını elde etmeleri önündeki çok çeşitli engelleri kaldıracak yasama, politika yapma ve karar alma faaliyetleridir.

Sosyal içerme, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altındakilere olanaklar yaratan ve ekonomik, sosyal ve kültürel hayata tam katılımları için gereken kaynakları sunan ve yaşadıkları toplumda “normal” kabul edilen hayat standartlarını ve esenliği temin eden süreçleri tanımlar.

Böylece sosyal içerme “etkin yurttaşlığı” hedefler. Etkin yurttaşlık, tüm yurttaşların, özellikle de en dezavantajlıların, sosyal ve politik hayata tam katılımı anlamına gelir. Politik hayata tam katılım, insanların kendi hayatlarını ve temel insan haklarına erişimlerini etkileyen karar alma organlarında söz ve yetki sahibi olmalarını güvence altına alır.

SOSYAL İÇERME İÇİN ÖNCELİKLİ YASAMA VE POLİTİKA ALANLARI

Marjinalleştirme ve sosyal dışlama ile mücadele, genel bir strateji altında çeşitli alt-stratejilerin ve politikaların seferber edilmesini ve koordinasyonunu taahhüt altına alacak kurumlardan oluşan çok taraflı bir teşkilat yapısı, buna öncelik veren siyasi irade, yasal zemin ve bütçe gerektirir. Kamuoyu oluşturulmalı, sürekli destek sağlanmalıdır. İster ekonomik veya

toplumsal nitelikte olsunlar, toplumdaki eşitsizlikleri kabul ve analiz etmeden sosyal dışlama ile mücadele edilemez. Hükümet politikaları sosyal dışlamayı hafifletebileceği gibi, tam tersine alevlendirebilir de.

Sosyal içirme için öncelikli yasama ve politika alanları şu başlıklarda ele alınabilir:

1. Toplumsal kimliğin tüm çeşitliliği içinde tanınması
2. Kültürel ifadenin ve medya görünürlüğünün desteklenmesi
3. Hukuki kişiliğinin tanınması
4. Ayrımcılığın yasaklanması ve ayrımcılıkla mücadele
5. Şiddetten ve nefret suçlarından koruma
6. Damgalanmadan ve nefret söyleminden koruma
7. Kişisel verilerin korunması
8. Bilgiye ve iletişim mekanizmalarına erişim
9. Adalete erişim ve hukuki güvenliğin sağlanması
10. Şikayet mekanizmalarına erişim
11. Hesap verebilirliğin güvenceye alınması ve cezasızlık ile mücadele
12. Sağlık hizmetlerine erişim, kapsayıcı sağlık müfredatı
13. Barınma hakkının korunması, kapsayıcı şehir planlama
14. İşgücüne katılıma açık teşvik
15. Sosyal güvenlik ve sosyal koruma
16. Karar alma süreçlerine etkin katılıma ve siyasi temsile açık teşvik
17. Eğitim ve öğretim hizmetlerine erişim, kapsayıcı müfredat
18. Aile içi şiddet ile mücadele, aile içi dayanışmanın desteklenmesi
19. Çocukların ve gençlerin dışlanma döngüsü riskine karşı korunması

Ayrımcılığa ve Şiddete Karşı Hakları ve Hayatı Savunmak İçin:
SOSYAL İÇERME

Hazırlayan: Murat Köylü, *Kaos GL Derneği*

Yayımlayan: Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği
(Kaos GL)

Birinci Baskı: Ocak 2016

Bu broşür parayla satılmaz. İnsan haklarının desteklenmesi amacıyla yapılan ve ticari olmayan etkinliklerde serbestçe kullanılabilir.

İngiltere
Büyükelçiliği
Ankara

SWEDEN

Bu broşür, Kaos GL Derneği tarafından, Avrupa Birliği, İsveç Kalkınma ve İşbirliği Ajansı ve İngiltere Ankara Büyükelçiliği'nin destekleri ile yayımlanmıştır. Bu; AB'nin, SIDA'nın veya Büyükelçilik'in resmi görüşlerini yansıttığı anlamına gelmemektedir.

Gazi Mustafa Kemal Bulvarı 29/12
Demirtepe/Kızılay/ANKARA
Tel: +90 (312) 230 03 50
Faks: +90 (312) 230 62 77
e-posta: bilgi@kaosgldernegi.org
www.kaosgldernegi.org